

Verkenningen met betrekking tot de leringen van J. Krishnamurti

De kunst van het leren (deel II)

– P. Krishna

Er zijn een heleboel illusies waaruit een hoop geweld voortkomt zonder dat men zich ervan bewust is dat men gewelddadig is.

Dit artikel is (het tweede gedeelte van) de tweede lezing door professor P. Krishna op het ITC in Naarden, maart 2005. De lezingenserie had als thema 'Verkenningen met betrekking tot de leringen van J. Krishnamurti'.

Er was zelfs een tijd dat mensen accepteerden dat er meesters en slaven waren. In India zie je dat nog steeds. Iemand uit een lagere kaste heeft geen rechten, omdat daar voor hen een lange uitgebreide theorie over karma achter zit, waarin gesteld wordt dat hij in een vorig leven gezondigd moet hebben, daarom in deze familie is geïncarneerd, daarom ook zijn plaats verdient in de maatschappij en dat een slechte behandeling gerechtvaardigd is! Het is een illusie, het is onwaar, maar het is maatschappelijk aanvaard. Die persoon zelf accepteerde het en de brahmaan accepteerde het ook, maar alleen omdat iedereen het accepteert wordt het nog niet waar. Waarheid is niet een kwestie van democratisch stemmen en zeggen, is dit waar of niet waar. Eén mens kan zeggen dat dit onwaar is en daarin gelijk hebben en een miljoen

mensen kunnen zeggen dat het wel waar is en zij kunnen ongelijk hebben. Je kunt dus geen democratisch besluit nemen over waarheid en onwaarheid door erover te stemmen.

**Al onze nationalistische verdelingen,
onze religieuze verdelingen, alle
oorlogen, het geweld dat eruit
voortkomt,
dat alles is gebaseerd op
culturele illusies.**

De vormen van religieuze verdeeldheid die in onze tijd in de wereld heersen, van hindoes tegen moslims, van joden tegen arabieren, berusten eveneens op illusie. Het is een culturele illusie. Een moslim weet niet wat God is, evenmin als een hindoe weet wat God is. De moslim herhaalt echter wat zijn ouders en zijn boeken hem verteld hebben, zonder te weten of dat waar is. De hindoe herhaalt iets anders, wat hem door zijn boeken en zijn grootouders is verteld. Hij noemt het zijn idee van God en hij levert er strijd om, over die gehechtheid – is dat niet allemaal geworteld in illusie? Feitelijk is er geen verdeeldheid tussen de twee mensen. Beiden geloven in God, beiden aanbidden, beiden zijn bang, beiden hebben verlangens en frustraties, beiden hebben het probleem van gehechtheid. Het menselijk bewustzijn werkt op precies dezelfde manier in een christen als in een islamiet. De laatstgenoemde heeft zijn eigen illusies over God en over sommige denkbeeldige zaken die hem verteld zijn en de eerstgenoemde heeft sommige andere illusies in zijn hoofd. Het zijn deze illusies die hen gescheiden houden. Zij zorgen ervoor dat ik het gevoel heb totaal an-

ders te zijn dan hij, terwijl je in feite niet verschillend bent. Noch wat je lichaam betreft, noch in je bewustzijn ben je anders. Alleen een of ander idee in je hoofd is anders en je hebt geweldig veel belang gehecht aan verschillende denkbeelden. Zoiets kan alleen een mens doen, een ander mens slaan alleen maar omdat die een ander idee in zijn hoofd heeft. Geen hond, geen dier kan zoiets doen. De mens slaat die persoon zonder hem zelfs maar te kennen. Er is geen twistappel, er is geen persoonlijke ruzie, maar je hoort alleen dat die mensen moslims zijn, dus haat je ze al, omdat jij een hindoe bent en je denken is geconditioneerd om moslims te haten. Een hond zal vechten om een bot, maar wij zullen vechten om een denkbeeld. Dat is ons probleem, het probleem van het menselijk bewustzijn. Kan ik daarover iets leren en mijn denken ervan bevrijden of is dat iets onvermijdelijks?

Al onze nationalistische verdelingen, onze religieuze verdelingen, alle oorlogen, het geweld dat eruit voortkomt, het ontstaat door zulke illusies. Hoeveel oorlogen zijn er al uitgevochten over religieuze verschillen? Die hele zaak is gebaseerd op culturele illusies. Als je niet onderzoekt waar dit vandaan komt, waarom deze verschillen verdeling veroorzaken, dan accepteer je ze dus gewoon. Ze worden wáár voor jou, omdat je ze accepteert. We leven temidden van geweldig veel culturele illusies. Daaruit komt een heleboel wanorde voort. Natuurlijk moet je hierbij nog een andere vraag stellen. Zelfs als ik het gevoel heb dat een ander mens een ander idee of een ander geloof heeft, waarom brengt dat een scheiding tussen ons aan? Waarom kan ik dat niet gewoon zien als een verschil, net zoals een verschil in lengte,

of een verschil in kennis, of een verschil van lichaam en vorm? Verschillen hoeven ons niet te verdelen. We hebben geen oorlogen gehad tussen lange mensen en kleine mensen, tenminste tot nu toe, we zijn nog niet zo dom om dat te doen, of tussen mensen met grijs haar en mensen met zwart haar! We zien dat als een verschil, maar het schept geen verdeeldheid. Waarom schept het dan wel verdeeldheid wanneer de ene mens in een moskee gaat bidden en een ander in een tempel? Vraag jezelf dat af! Als je dit niet begrijpt, dan zul je morgen verdeeldheid scheppen vanuit een of ander verschil, dat is wat we aan het doen zijn!

We moeten onszelf dus die fundamentele vraag stellen: waarom zie ik verschillen niet gewoon als verschillen? Waarom leiden sommige verschillen tot verdeeldheid? Alleen wanneer zij tot verdeeldheid leiden, komt er geweld en haat, minderwaardigheid en superioriteit, een soort evaluatie en veroordeling en al dat soort dingen uit voort. Dat is namelijk wat verdeeldheid inhoudt. Als we alleen maar zien dat iemand uit Afrika zwart is en iemand uit Europa wit, dan maakt dat deel uit van ons gewaar- zijn, van ons begrijpen. Het zou stom zijn om het niet te zien. Als je echter vervolgens gaat denken dat blanken superieur zijn aan zwarten en als je daarom zwarten gaat haten, dan word je een racist. Dit proces van een verschil als een verschil te zien, waarna ons denken dat verschil omzet in verdeeldheid en haat voor een medemens, is een ernstig probleem voor de mensheid. Het is een schepping van ons eigen denken. Als we dit doorzien, dan kunnen we ons ervan los maken. Er ligt dus een hele lading culturele illusies binnenin ons, die hun eigen wanorde veroorzaken.

Dan, op een nog dieper niveau, zijn er de psychologische illusies. Een jonge man wordt in de liefde bedrogen door zijn vriendin en nu haat hij vrouwen. Hij zegt 'nu weet ik uit eigen ervaring dat je vrouwen niet kunt vertrouwen' en nu zit hij vol angsten. Hij heeft vanuit een concrete ervaring gegeneraliseerd en heeft daardoor een complex ontwikkeld. Het is een psychologisch complex. Iemand kan opgegroeid zijn in een situatie van angst en onderdrukking; dan zul je zien dat het denken de herinnering aan die angst vasthoudt en dat die tevoorschijn komt door associatie, enzovoort. De psychologen duiden ze aan als complexen. Zij komen ook voort uit ervaringen in het verleden en daar zitten ze nu, in mijn geheugen, en er komen allerlei reacties uit voort die leiden tot het iets wel of niet prettig vinden. Ze zorgen voor angst, negatieve emoties, enzovoort. Psychologische illusies zijn dus een belangrijke bron van wanorde in ons bewustzijn.

Psychologische illusies zijn een belangrijke bron van wanorde in ons bewustzijn.

Als je nog dieper gaat, zegt Krishnamurti, is ook het gevoel dat je een afzonderlijk individu bent, afgescheiden van de rest van de wereld, een illusie. In werkelijkheid ben je niet een afzonderlijk wezen, je maakt deel uit van dit hele cosmische proces dat bezig is. Je scheidt jezelf echter af omdat je het centrum wordt van je gedachten en verlangens en dat schept een ik, en die ik scheidt zichzelf af van alle andere mensen. Die verdeeldheid veroorzaakt conflict en onheil. In onze volgende

lezing zullen we daar wat meer in detail op ingaan, wanneer we gaan kijken naar problemen binnen relaties en naar wat we liefde noemen.

Krishnamurti zei dat als je conflict, geweld, verdeeldheid, binnenin jezelf waarneemt, je dan moet onderzoeken wat de diepe wortels ervan binnenin jezelf zijn.

Wat we ons in deze lezing afvroegen is: in dit proces van leren over onszelf, wat moeten we daarin leren? Zoals ik zei, zijn er ook vandaag de dag nog allerlei soorten illusies die in ons geheugen worden vastgehouden. Die veroorzaken wanorde, haat, conflict, gevoelens van minder - en meerderwaardigheid; zij zijn de bron van al die wanorde in ons bewustzijn. We moeten inzien dat dit onware zaken zijn die wij ons in de loop van ons leven eigengemaakt en als waar geaccepteerd hebben. Ik hoef mij niet van al mijn conditioneringen te bevrijden. Ik kan mijn conditionering accepteren, net zoals ik mijn lichaam en de kleur van mijn haar of huid kan accepteren. Natuurlijk kan het zijn dat je dat niet accepteert en dan maak je er een probleem van als je zegt, ik ben niet mooi, enzovoort. We kunnen dus altijd problemen creëren, maar het is betrekkelijk eenvoudig te accepteren. Zo kun je ook accepteren dat je niet gevoelig bent voor westerse klassieke muziek. Je bent gevoelig voor Indiase klassieke muziek omdat je daarmee opgegroeid bent. Dat levert geen conflict of grote problemen op, dus is het ook niet noodzakelijk om daar verandering in aan te brengen. Je zou dat kunnen veranderen als je wilt, maar het hoeft niet. Ik werd opgevoed

als vegetariër. Ik werd grootgebracht met gedachten van mededogen voor dieren. Ik ben misschien nog niet zover dat ik mededogen voel voor iedereen, maar ik voel tenminste mededogen voor dieren. Dat komt misschien voort uit mijn conditionering, omdat mij dat vanaf mijn jeugd verteld werd. Ik zie geen reden om daar verandering in aan te brengen. Dus dat wat geen conflict veroorzaakt, noch met anderen, noch met jezelf, kun je gewoon laten zoals het is, daar hoef je niet aan te werken. Wat Krishnamurti zei was dat als je conflict, geweld, verdeeldheid, binnenin jezelf waarneemt, je dan moet onderzoeken wat de diepe wortels ervan binnenin jezelf zijn en ontdekken door welke illusies ze ontstaan. Als je onderscheidt wat waar is en wat onwaar in dat waaraan je vasthoudt, dan kun je jezelf van de illusie bevrijden en kan er een einde komen aan die wanorde in het bewustzijn. Dat is alles waar het om draait bij bewustzijnstransformatie. Natuurlijk zitten illusies heel diep, dus misschien zal ik er nooit helemaal vrij van worden; misschien zal ik me nooit één voelen met die boom, zover kom ik misschien niet. Je kunt je echter wel bevrijden van zoveel culturele vooroordelen. Je bent wijzer als je geen racist bent, als je geen moslim haat, uitsluitend omdat hij anders bidt dan jij. Dan ben je al wijzer. Groei in wijsheid komt dus door het waarnemen van zulke diepe waarheden die een einde maken aan illusies in ons denken en die daardoor ook een einde maken aan de wanorde in het bewustzijn.

Dat is waar het in de religieuze zoektocht om gaat. De religieuze zoektocht is in wezen een zoeken naar het beëindigen van wanorde in het bewustzijn. Die wanorde is de bron van alle kwaad binnenin ons en natuurlijk is de groot-

ste bron van het kwaad binnenin ons het ego dat ook een illusie is, in die zin dat het ook slechts een constructie is dat door ons gedachteproces tot stand is gebracht. Het is een aanname die we niet ter discussie gesteld hebben. Zoals ik Krishnamurti's leringen begrijp, zegt hij dus: je kunt jezelf niet veranderen door oefening, door inspanning. Je bewustzijn werkt zo vanwege al die aannames die daar opgeslagen zijn, dat is de inhoud van je bewustzijn. Als die inhoud zichzelf niet leegt, als je de illusies die je geleerd hebt niet afleert, zullen ze werkzaam blijven en zullen ze functioneren zoals ze altijd al deden. Hitler koesterde een illusie: hij geloofde waarschijnlijk dat de joden buitengewoon slecht waren en dat ze uitgeroeid moesten worden. Zoals wij slangen en scorpioenen beschouwen, zo beschouwde hij hen. Het is niet waar, hij generaliseerde misschien alleen vanuit ervaringen, of zijn denken was gevangen in een bepaalde vorm van propaganda, maar kijk eens naar de hoeveelheid verwoesting en geweld die uit die illusie in zijn denken voortkwam.

Nu hebben wij ook illusies en uit die illusies komt een hoop kwaad binnenin ons voort. Als we hierin geen inzicht verwerven, houden we onszelf alleen maar onder controle. Dat betekent dat we in een voortdurende strijd leven, omdat dat geweld vroeg of laat naar buiten zal komen, aangezien de oorzaak voor dat geweld in de illusie schuilt. Die illusie bestaat, daarom komt de haat en ik zeg 'ik zou zelf niet moeten haten'. Ik gebruik mijn wil om de haat onder controle te houden en ik slaag erin de haat niet naar buiten toe te tonen, maar morgen borrelt zij weer op, omdat de oorzaken niet weggenomen zijn. Zo wordt het leven dus een

slagveld; je worstelt voortdurend met jezelf. Een deel van jou reageert, een ander deel zegt 'ik zou niet zo moeten reageren' en vecht ertegen en dat is niet een religieus leven, zo leven in een voortdurende strijd met jezelf. Dat op zich verwoest de gemoedrust. Daarom leerde Krishnamurti: Schep niet het tegenovergestelde als deugd en probeer dat in praktijk te brengen. Je schept daarmee alleen maar conflict. Ontdek de oorzaak van haat en elimineer die haat. Zeg niet 'er is haat, maar ik moet liefhebben'. Dan zul je hypocriet zijn. Dan zul je naar buiten toe proberen iemand lief te hebben, terwijl je in feite geen liefde voelt. Dat is wat er meestal gebeurt wanneer je een deugd rechtstreeks in praktijk probeert te brengen. Accepteer echter dat wat er is, kijk ernaar en zeg 'waar komt die haat binnenin mij vandaan?' Er is iets wat het veroorzaakt en dat moet weggenomen worden. Als er luiheid is, moet je ontdekken wat die luiheid veroorzaakt. Als dat wat het veroorzaakt weggenomen is, zal ook de luiheid ophouden. Dat is een heel pragmatische, praktische, wetenschappelijke benadering om het probleem te benaderen.

**Deugd is een bijproduct van het
jezelf begrijpen, omdat je door
jezelf te begrijpen en jezelf te
bevrijden van illusies
wijsheid verwerft.**

Wanneer ik de oorzaak elimineer, dan zal het symptoom verdwijnen; anders ben ik slechts bezig de symptomen onder controle te houden. Krishnamurti waarschuwde tegen dit bezig zijn met proberen om geleidelijk aan deugdzaam te worden. Deugd is niet

iets wat je geleidelijk aan in jezelf kunt creëren door oefening; het is een bijproduct van het jezelf begrijpen, omdat door jezelf te begrijpen en jezelf te bevrijden van illusies, je wijsheid verwerft.

Wijsheid heeft te maken met de manier waarop je met mensen in relatie staat, met de wijze waarop je het leven beschouwt, met de wijze waarop je je werk benadert. Alles verandert en omdat het verandert, omdat je bewustzijn nu veranderd is, daarom vallen de problemen weg die immers gecreëerd werden door de wijze waarop je het leven benaderde. Dat is zelf-kennis. De religieuze zoektocht kan dus ook beschouwd worden als de zoektocht om te leren hoe je op de juiste wijze gebruik kunt maken van al deze vermogens van het denken, van de verbeelding en zo verder die we in de loop van de evolutie hebben verworven. Uiteindelijk zou het toch mogelijk moeten zijn om, als er overal orde heerst in het universum, ook orde te verkrijgen in het bewustzijn. De vraag waar het eigenlijk om gaat is, dat ik voor mezelf wil ontdekken wat het betekent te leven met een bewustzijn dat in harmonie is met de cosmische orde om ons heen. Nu is het niet in harmonie, het veroorzaakt onenigheid. Daarom is er wanorde, conflict. Het is mogelijk te leven zonder een enkel conflict, dat is wat Krishnamurti heeft duidelijk gemaakt. We moeten dit niet accepteren, maar het als een vraag opvatten en zelf ontdekken. Als je een einde kunt maken aan een conflict, dan kun je ook een einde maken aan alle conflicten. Als je een einde kunt ma-

ken aan een illusie, dan kun je ook een einde maken aan alle illusies. Als je een gewoonte kunt doorbreken, dan kun je je van alle gewoonten ontdoen. De mogelijkheid is binnenin ons aanwezig, maar we geven het op omdat we zeggen 'ik ben met dit beetje al tevreden, ik wil niet alles doen'. We moeten doorgaan met dit te onderzoeken en niet opgeven; niet jezelf met een bepaald niveau tevreden stellen, of met een bepaalde uitdrukking, of zeggen 'het is onmogelijk', want als je dat doet, dan blokkeert dat je. Dus hij zei: leg jezelf geen beperkingen op. Begin vanuit waar je nu bent, benader jezelf op een eenvoudige wijze, kijk, observeer, leer over jezelf. Ontdek al die oorzaken van onenigheid. Aangezien de oorzaak in illusie schuilt, kan aan die illusie daarom ook een einde gemaakt worden, door waar te nemen wat waar is en wat onwaar is. Wanneer er een einde komt aan de illusie, dan is er orde. Je kunt geen orde opleggen aan een bewustzijn vol onenigheid. Dat is de kunst van het leren. De kunst van het leren is niet een gevecht met jezelf aangaan. Het is jezelf zijn, volkomen eerlijk zijn, kijken en leven met deze vragen. Vraag jezelf: waar komt die onenigheid in mijn bewustzijn vandaan? Ergens ben ik bezig aan te nemen dat iets waar is, of verschrikkelijk belangrijk, wat niet het geval is en dus komt uit die illusie het conflict, de wanorde, te voorschijn. Als ik de waarheid ontdek zal daar een einde aan komen zonder enige inspanning van de wil. Dat is de schoonheid van deze vorm van leren.

Vertaling: Louis Geertman